

“Ženski sport nije pravi sport”: negativni stereotipi prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u rukometu u Hrvatskoj

DOI: 10.5613/rzs.51.1.3

UDK 796.322-055.2:316.647.8](497.5)

796:316.647.8

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 21. 9. 2020.

Zrinka GREBLO JURAKIĆ <https://orcid.org/0000-0001-7149-9951>

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
zgreblo@hrstud.hr

Višnja LJUBIČIĆ <https://orcid.org/0000-0002-3598-237X>

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske
ravnopravnost@prs.hr

Lidija BOJIĆ-ĆAČIĆ <https://orcid.org/0000-0001-5949-6002>

Hrvatski rukometni savez
lidija@hrs.hr

SAŽETAK

Osnovni cilj istraživanja bio je utvrditi koliko se često mladi rukometaši i rukometašice susreću s negativnim stereotipima prema sportašicama. Osim spomenutoga, ispitali smo razlikuju li se sportašice koje su u različitom stupnju izložene negativnim stereotipima u doživljaju rodne neravnopravnosti koja se očituje u nejednakim uvjetima treniranja i nejednakom načinu vrednovanja sportskih postignuća mladića i djevojaka koji treniraju u njihovom sportskom klubu. U istraživanju je sudjelovalo 522 rukometaša/ica (289 mladića i 233 djevojaka) čiji se raspon dobi kretao od 14 do 17 godina ($M=14,75$; $SD=0,96$). Prema dobivenim rezultatima, s negativnim se stereotipima prema sportašicama i/ili sportu u kojem sudjeluju djevojke susrelo 94,5% mladića i 95,6% djevojaka. Mlade su sportašice češće izložene stavu prema kojem sport nije aktivnost namijenjena djevojkama ($U=28188,00$, $p<0,05$), odnosno stavu koji podrazumijeva da sport u kojem sudjeluju žene nije atraktivan ($U=28111,00$, $p<0,05$). Djevojke koje se češće susreću s negativnim stereotipima prema sportašicama statistički značajno češće navode da sportaši i sportašice u njihovom klubu ne treniraju u jednakim uvjetima ($U=3551,000$, $p<0,001$) te da se njihovi sportski uspjesi ne vrednuju na isti način ($U=3353,500$, $p<0,001$). Dobiveni rezultati upućuju na potrebu za poduzimanjem mjera s ciljem suzbijanja negativnih stereotipa prema sportašicama te omogućavanja jednakih uvjeta treniranja i vrednovanja sportskih rezultata sportaša i sportašica.

Ključne riječi: sport, rodni stereotipi, rodna nejednakost, Hrvatska

Autorice se zahvaljuju prof. dr. sc. Željku Pedišiću na pomoći pri statističkoj obradi podataka te Josipu Grgiću, prof., na pomoći u prikupljanju podataka.

UVOD

Sudjelovanje u sportu može dovesti do niza različitih dobrobiti na tjelesnom i psihosocijalnom planu mladih sportaša i sportašica (Bailey, 2006; Eime i dr., 2013; Hills, King i Armstrong, 2007). Sportske aktivnosti pospješuju zdravstveni fitness adolescenata (Beets i Pitetti, 2005), imaju veliku ulogu u prevenciji pretilosti (Ring-Dimitriou i dr., 2019) te su povezane s aktivnim životnim stilom u kasnijoj životnoj dobi (Kjønniksen, Anderssen i Wold, 2009). Mladići i djevojke koji su redovito tjelesno aktivni i/ili sudjeluju u organiziranim sportskim aktivnostima postižu više rezultate na mjerama kvalitete života, samopoštovanja i emocionalne dobrobiti, imaju manje izražene simptome stresa, depresije i anksioznosti te rjeđe izvješćuju o suicidalnim tendencijama (Bailey, 2006; McMahon i dr., 2017; Rakovac i dr., 2013; Taliaferro i dr., 2008). Osim što može dovesti do pozitivnih učinaka na osobnoj razini, sport ima i snažan potencijal za ostvarenje pozitivnih učinaka na razini društva jer je utemeljen na specifičnom sustavu vrijednosti koji promiče međukulturalni dijalog, ravnopravnost, međusobno poštovanje i individualni napredak, neovisno o stupnju sposobnosti, spolu, boji kože, jeziku, religijskom opredjeljenju, političkom uvjerenju, nacionalnom podrijetlu, seksualnoj orijentaciji, obrazovanju ili društvenom položaju (Europska komisija, 2007).

Iako su pozitivni učinci sportskih aktivnosti utvrđeni kod adolescenata obaju spolova, rezultati istraživanja sustavno pokazuju da su djevojke u svim dobnim skupinama manje tjelesno aktivne te da rjeđe sudjeluju u sportskim aktivnostima (Inchley i dr., 2020; Jurakić i Pedišić, 2012). U nastojanju što boljeg razumijevanja psihosocijalnih mehanizama koji dovode do manje uključenosti i češćeg odustajanja od sporta kod djevojaka, važno je imati na umu da, u kontekstu rodne ravnopravnosti, sport često ne podržava načela olimpizma na kojima je utemeljen (Rayburn, Chen i Phillips, 2015). Sukladno rezultatima istraživanja koji upućuju na to da realizacija pozitivnog potencijala sporta u velikoj mjeri ovisi o sustavu vrijednosti i specifičnim obilježjima širega društvenog uređenja (npr. Bartoluci i Baršić, 2020; Pfister, 2010), autori u ovom području ističu važnost izučavanja socijalnih činitelja u osnovi rjeđeg sudjelovanja i češćeg odustajanja od sporta kod djevojaka, što uključuje izloženost negativnim stereotipima prema sportašicama te doživljaj rodne neravnopravnosti i diskriminacije u sportu (Hively i El-Alayli, 2014; Jones i Greer, 2011; Rayburn i dr., 2015).

Stereotipi predstavljaju skup vjerovanja o osobnim karakteristikama, osobinama ličnosti i ponašanjima koja se pripisuju svim pripadnicima određene skupine (Leyens, Yzerbyt i Schadron, 1994). Tipični stereotipi o sportašicama podcjenjuju njihove sposobnosti i vještine, što negativno utječe na motivaciju za sudjelovanjem u sportskim aktivnostima, ali i na društvenu prihvaćenost djevojaka i žena koje se

bave sportom (Chalabaev i dr., 2013; Kauer i Krane, 2006). Sportašice koje se bave sportovima koji nemaju naglašenu estetsku komponentu ili se tradicionalno smatraju "muškim" sportovima češće se proglašava "muškobanjastima" i nedovoljno ženstvenima (Kauer i Krane, 2006; Rayburn i dr., 2015). Posljedično, kod dijela mladih djevojaka pojavljuje se konflikt između potrebe za zadovoljenjem socijalnih normi vezanih uz rodno prikladna ponašanja i želje za sudjelovanjem u sportskim aktivnostima (Cockburn i Clarke, 2002), što naročito dolazi do izražaja kod sportašica koje se bave timskim sportovima (Rayburn i dr., 2015).

Tradicionalni rodni stereotipi podrazumijevaju da su žene nježnije i osjetljivije u odnosu na muškarce (Eagly i Karau, 2002), odnosno da posjeduju karakteristike koje su u suprotnosti s osobinama poput agresivnosti i kompetitivnosti koje se smatraju važnim preduvjetima za ostvarenje značajnih sportskih rezultata (Ross i Shinew, 2008; Wellard, 2002). Sportove koji se smatraju "muškim" sportovima opisuje se kao izazovne, agresivne i brze sportove koji zahtijevaju visoku razinu snage i izdržljivosti (Koivula, 2001), što pridonosi stvaranju stereotipa prema kojem su neki sportovi prezahtjevni, preteški ili pregrubi za djevojke. Izrazi poput "trčiš ili bacaš kao curica" podrazumijevaju da je sportska izvedba djevojčica i djevojaka u pravilu izrazito loša te se koriste s ciljem vrijeđanja i omalovažavanja sudionika sportskih aktivnosti (Hively i El-Alayli, 2014). Nasuprot tomu, u kontekstu komplimentiranja sportske vještine djevojaka, nije neuobičajeno čuti da sportašica pokazuje muške osobine (McCallister, Blinde i Phillips, 2003; Ross i Shinew, 2008). Vjerovanje prema kojem su sportske aktivnosti dominantno namijenjene muškom dijelu populacije pojavljuje se vrlo rano, u prilog čemu govore i rezultati istraživanja u kojem je utvrđeno da će, prilikom odgovaranja na zadatak crtanja osobe koja se bavi sportom, većina dječaka i djevojčica nacrtati osobu muškog spola (Colley, Berman i Van Millingen, 2005).

Oblikovanju i održavanju stereotipa prema kojem sport nije aktivnost namijenjena djevojkama značajno pridonosi i manja učestalost medijskog izvještavanja o ženama u sportu te način na koji se u medijima prikazuju sportašice (Hardin i Greer, 2009; Kane, LaVoi i Fink, 2013; Trolan, 2013). Rezultati istraživanja Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2013) u okviru kojeg su tijekom tri mjeseca svakog radnog dana praćene naslovnice devet najposjećenijih internetskih portala u Hrvatskoj, pokazuju da je 94% sportskih vijesti u tom razdoblju bilo posvećeno sportašima, dok je sportašicama u istom periodu bilo posvećeno samo 6% sportskoga medijskog prostora. U istom istraživanju utvrđeno je da se u okviru malobrojnih medijskih izvještaja o ženama u sportu, sportašice često prikazuju na seksistički način, odnosno na način kojim se pozornost čitatelja sa sportskog uspjeha skreće u smjeru tjelesnih atributa sportašica. Rodno pristrana očekivanja vezana uz kvali-

tetu sportske izvedbe koja, suprotno stvarnim razlikama, favoriziraju dječake utvrđena su i kod profesora tjelesne i zdravstvene kulture (Chalabaev i dr., 2009) koji imaju veliku ulogu pri donošenju odluke o uključivanju djece u sustav sporta. Na temelju svega spomenutoga, ne iznenađuje da djevojke lošije procjenjuju vlastite sportske vještine i sposobnosti (Biddle i dr., 2011) te su u manjoj mjeri motivirane za sudjelovanje u sportu (Knisel i dr., 2009).

Prema *modelu očekivanja i vrijednosti* (Eccles, 1983), ponašanje pojedinaca moguće je objasniti na temelju *očekivanja uspjeha* tj. percipirane vjerojatnosti postizanja uspjeha u određenoj aktivnosti i *subjektivne vrijednosti aktivnosti* koja objedinjuje stupanj u kojoj je osobi važno da se neka aktivnost dobro izvrši (vrijednost postignuća), intrinzičnu motivaciju za obavljanje aktivnosti (intrinzična vrijednost) i percepciju stupnja u kojem je određena aktivnost korisna za postizanje osobnih ciljeva (utilitarna vrijednost). Prema istoj autorici, očekivanje uspjeha i subjektivna vrijednost aktivnosti formiraju se pod utjecajem rodnih uloga, rodnih stereotipa vezanih uz određenu aktivnost, uvjerenja značajnih drugih (npr. roditelja i nastavnika) te na temelju vlastitog iskustva u toj aktivnosti (Eccles, 1983). Rezultati istraživanja pokazuju da djevojke sportu pripisuju manju subjektivnu vrijednost te se u sportskim aktivnostima procjenjuju manje kompetentnima od mladića (Fredericks i Eccles, 2005; Slater i Tiggemann, 2011), pri čemu rodni identitet (Guillet i dr., 2006) i rodna prikladnost sporta (Schmalz i Davison, 2006) umnogome određuju percepciju vlastitih sposobnosti i subjektivnu vrijednost određenog sporta. U skladu s osnovnom pretpostavkom modela očekivanja i vrijednosti (Eccles, 1983), rezultati spomenutih istraživanja upućuju na to da internalizacija rodnih stereotipa djeluje na samopoimanje vlastitih sposobnosti te posljedično na ponašanje pojedinaca. No, Schmader, Johns i Forbes (2008) ističu da ne mora nužno doći do internalizacije stereotipa, nego da sama prisutnost stereotipa u nekom socijalnom okruženju može djelovati na mišljenje, motivaciju i ponašanje pripadnika stereotipizirane skupine. Drugim riječima, aktivacija negativnih stereotipa može narušiti kvalitetu sportske izvedbe i kod sportašica koje su uspješne te se osjećaju kompetentnima u sportu kojim se bave (Chalabaev i dr., 2008), čime se pokreće začarani krug koji pridonosi održavanju i učvršćivanju postojećih stereotipa. U prilog navedenom, govore rezultati istraživanja Hivelya i El-Alaylia (2014) koji pokazuju da, u zadatku koji zahtjeva visok stupanj koncentracije, sportašice postižu lošiji rezultat ukoliko prije izvođenja zadatka saznaju da su u ranijim ispitivanjima istog zadatka utvrđene rodne razlike. Dobivene rezultate autori objašnjavaju u kontekstu tzv. *prijetnje stereotipom*, odnosno fenomena koji se očituje u lošijoj izvedbi pripadnika stereotipizirane skupine u situaciji u kojoj dolazi do osvještavanja postojećih negativnih stereotipa (Hively i El-Alayli, 2014). Prijetnja stereotipom, koja može biti potaknuta usputnim negativnim komentarom o sportašicama, može narušiti kvali-

tetu sportske izvedbe kroz različite mehanizme koji uključuju porast motivacije za izbjegavanjem neuspjeha, povećanje stresa i anksioznosti, smanjenje kapaciteta radne memorije te usmjeravanje pažnje na supresiju negativnih misli i emocija na štetu sportske izvedbe (Schmader, Johns i Forbes, 2008).

Rezultati kvalitativnog istraživanja (Rayburn i dr., 2015) u okviru kojeg su sportašice iz različitih sportova odgovarale na pitanja o obilježjima rodni stereotipa i iskustvu rodne diskriminacije u sportu, upućuju na to da stereotipi vezani uz sportsku izvedbu djevojaka znatno narušavaju dostojanstvo sportašica. Osim spomenutoga, većina sportašica koje su sudjelovale u istraživanju smatra da sportovi u kojima sudjeluju muškarci dobivaju više priznanja, a četvrtina sudionica ne vjeruje u mogućnost uspostave rodne ravnopravnosti u sportu. U drugom kvalitativnom istraživanju u kojem su sudjelovale sportašice koje se bave boksom utvrđeno je da su profesionalne boksačice u značajnoj mjeri izložene negativnim stereotipima, uznemiravanju i diskriminaciji na treninzima i sportskim natjecanjima (Halbert, 1997), što upućuje na dalekosežne negativne posljedice stava prema kojem su određene sportske aktivnosti namijenjene isključivo muškarcima.

Rezultati istraživanja pokazuju da stereotipi imaju veliku ulogu u oblikovanju i održavanju društvenih nejednakosti jer za njih nude objašnjene temeljeno na stabilnim, dispozicijskim karakteristikama pripadnika određene skupine, čineći ih nazivlje opravdanim i neizbježnim (Cundiff i Vescio, 2016). U skladu s navedenim, rodne razlike vezane uz sudjelovanje u sportskim aktivnostima dugo su se pripisivale različitim interesima za koje se smatralo da su dominantno uvjetovani biološkim razlikama između mladića i djevojaka (Chalabaev i dr., 2013). No, u posljednje vrijeme, sve više autora upozorava na društvenu uvjetovanost spomenutih razlika te upućuje na važnost izučavanja specifičnih socijalnih utjecaja kojima su izložene mlade sportašice, naročito one koje se bave sportovima čije karakteristike ne podržavaju konvencionalna obilježja ženstvenosti (Bevan i dr., 2020; Chalabaev i dr., 2013). Imajući na umu kratkoročne i dugoročne pozitivne zdravstvene učinke bavljenja sportom u vrijeme adolescencije (Alfano i dr., 2002; Hills i dr., 2007, Eime i dr., 2013; Jewett i dr., 2014) te negativne zdravstvene učinke nedovoljne tjelesne aktivnosti (Hills i dr., 2007; Rodriguez-Ayllon i dr., 2019), niža razina uključenosti i češće odustajanje djevojaka od sporta, koji su djelom uvjetovani negativnim stereotipima prema sportašicama (Boiché i dr., 2014), posljedično mogu dovesti do rodne nejednakosti u zdravstvenom statusu žena i muškaraca različite životne dobi (Chalabaev i dr., 2013).

Rukomet je jedan od najzastupljenijih sportova kojim se bavi značajan broj mladića i djevojaka u Hrvatskoj (Središnji državni ured za šport, 2019). Istraživanje rodni stereotipa i rodne neravnopravnosti u rukometu može pridonijeti boljem razumijevanju specifičnih psihosocijalni činitelja kojima su izložene djevojke koje

se u Hrvatskoj bave “muškim” sportom (Guillet, i dr., 2006). S praktičnog aspekta, rezultati istraživanja mogu poslužiti kao temelj za kreiranje kampanja usmjerenih prema suzbijanju rodni stereotipa i rodne diskriminacije u sportu.

Na temelju svega spomenutoga, osmišljeno je istraživanje čiji je cilj bio utvrditi u kojem su stupnju mladi rukometaši i rukometašice u Hrvatskoj izloženi negativnim stereotipima prema sportašicama te ispitati razlikuju li se rukometašice koje su u različitom stupnju izložene negativnim stereotipima u iskustvu rodne neravnopravnosti koja se očituje u različitim uvjetima treniranja i različitom načinu vrednovanja sportskih postignuća mladića i djevojaka koji treniraju u istom sportskom klubu.

METODOLOGIJA

Sudionici/e istraživanja

Kako bi se mogli natjecati za svoj klub na županijskoj, regionalnoj ili državnoj razini, dječaci i djevojčice koji treniraju rukomet u Republici Hrvatskoj moraju biti registrirani i licencirani od strane Hrvatskoga rukometnog saveza. Za mlade rukometaše/ice organizirane su državne regionalne lige koje su otvorene za sve klubove, a najbolji klubovi iz spomenutih liga natječu se na Završnicama prvenstva Hrvatske. U istraživanju je sudjelovalo 289 rukometaša i 233 rukometašica koji/e su se natjecali/e na Završnicama prvenstva Hrvatske 2019. godine. Raspon dobi sudionika/ca istraživanja kretao se od 14 do 17 godina ($M=14,75$; $SD=0,96$). Najveći broj sportaša i sportašica uključenih u istraživanje rukometom su se počeli baviti s 8 godina ($M=8,55$; $SD=1,97$) te su u trenutku provedbe istraživanja rukomet u prosjeku trenirali 6 godina ($M=6,30$; $SD=2,12$). Svi sudionici istraživanja aktivno sudjeluju u sportskim natjecanjima, pri čemu se 80% sportaša i sportašica natječe na državnoj razini, dok 20% sudjeluje na međunarodnim natjecanjima.

Mladi sudionici natjecateljskih liga u rukometu podijeljeni su prema pet regija. Iz regije 1 (Karlovačka, Primorsko-goranska, Ličko-senjska i Istarska županija) u istraživanju je sudjelovalo 74 (14,2%) sportaša/ica, iz regije 2 (Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Sisačko-moslavačka županija i Grad Zagreb) 179 (34,3%) sportaša/ica, iz regije 3 (Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija) 125 (23,9%) sportaša/ica, iz regije 4 (Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija) 45 (8,6%) sudionika te iz regije 5 (Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska, Međimurska županija) 95 (18,2%) sudionika/ca. Na ovo pitanje nije odgovorilo 4 (0,8%) sudionika/ca istraživanja.

Postupak istraživanja

Anketno ispitivanje organizirano je za vrijeme trajanja Završnica prvenstva Hrvatske u rukometu za kadetkinje i kadete, odnosno mlađe kadetkinje i kadete. Ispunjavanje upitnika metodom papir-olovka provodilo se u prostorijama koje su bile prilagođene potrebama istraživanja te je prosjeku trajalo 15 minuta. Dva tjedna uoči termina ispitivanja, roditelji mladih sportaša i sportašica pisanim su putem obaviješteni o cilju i postupku istraživanja. Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno. Sudionici istraživanja potpisali su obrazac informiranog pristanka na sudjelovanje u istraživanju u kojem je bilo naglašeno da u bilo kojem trenutku, bez obrazloženja, mogu odustati od sudjelovanja. Nakon ispunjavanja upitnika, voditeljica istraživanja bila je dostupna za odgovaranje na pitanja vezana uz temu istraživanja. Postupak istraživanja proveden je u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003). Nacrt i provedbu istraživanja odobrio je Etički odbor Hrvatske psihološke komore (15. ožujka, 2019).

Instrumenti

(1) Upitnik izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama

Upitnik izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama konstruiran je za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastoji od ukupno šest čestica, a zadatak sudionika bio je na skali od četiri stupnja (*0 – nikada, 1 – rijetko, 2 – ponekad, 3 – često*) procijeniti koliko često u svojoj okolini čuju svaku od navedenih tvrdnji. Komponentnim modelom faktorske analize, prema Guttman-Kaiserovom kriteriju, izdvojene su dvije značajne glavne komponente koje ukupno objašnjavaju 71,66% varijance, pri čemu je prvom glavnom komponentom objašnjeno 52,31% ($\lambda=3,14$), a drugom 19,34% ($\lambda=1,16$) varijance čestica upitnika. Primjenom oblikovane rotacije s Kaiserovom normalizacijom utvrđena su dva faktora. Na jedan faktor grupirale su se tri čestice čiji sadržaj upućuje na to da sport nije aktivnost namijenjena djevojkama ("Djevojke su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu."; "Neki sportovi su preteški za djevojke."; "Neki sportovi su pregrubi za djevojke."), dok su se na drugi faktor grupirale čestice koje se odnose na manju atraktivnost, odnosno manju vrijednost sporta u kojem sudjeluju djevojke ("Nastupi ženskih ekipa su dosadni."; "Ženski sport nema svoju publiku."; "Ženski sport nije "pravi" sport."). Komunaliteti čestica kreću se u rasponu od 0,56 do 0,84. Paralelne projekcije čestica koje dominantno saturiraju određeni faktor nalaze se u rasponu od 0,71 do 0,93 za prvi te od 0,70 do 0,91 za drugi faktor, dok su paralelne projekcije čestica na nedominantni faktor znatno nižih apsolutnih vrijednosti te se kreću u rasponu od 0,03 do

0,24. Na temelju utvrđene faktorske strukture, predlaže se da se rezultat sudionika na podljestvicama *Sport nije namijenjen djevojkama* i *Ženski sport nije atraktivan* izračunava kao aritmetička sredina rezultata na česticama koje dominantno saturiraju pripadajući faktor. Ukupan rezultat na Upitniku izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama izračunava se kao aritmetička sredina odgovora na svim česticama upitnika, pri čemu viši rezultat označava učestaliju izloženost stereotipima. Na uzorku djevojaka, Cronbachov alpha koeficijent za podljestvicu *Sport nije namijenjen djevojkama* iznosi 0,87, za podljestvicu *Ženski sport nije atraktivan* 0,72 te 0,83 za ukupni rezultat. Na uzorku mladića, Cronbachov alpha koeficijent za podljestvicu *Sport nije namijenjen djevojkama* iznosi 0,82, za podljestvicu *Ženski sport nije atraktivan* 0,72 te 0,78 za ukupni rezultat na Upitniku izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama.

(2) Upitnik percepcije rodne (ne)ravnopravnosti u sportu

Sudionice istraživanja ispunile su i Upitnik percepcije rodne (ne)ravnopravnosti u sportu koji je također konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastoji od šest čestica kojima se ispituje doživljaj ravnopravnosti između sportaša i sportašica u kontekstu uvjeta treniranja te u kontekstu vrednovanja sportskog uspjeha. Zadatak sudionica bio je na skali od pet stupnjeva (od 1 – *u potpunosti se ne slažem* do 5 – *u potpunosti se slažem*) označiti u kojoj mjeri se slažu s tvrdnjama o ravnopravnosti između sportaša i sportašica u svom klubu. Primjenom komponentnog modela faktorske analize, na temelju Guttman-Kaiserovog kriterija utvrđene su dvije značajne glavne komponente koje ukupno objašnjavaju 69,79% varijance, pri čemu je prvom glavnom komponentom objašnjeno 52,91% ($\lambda=3,17$), a drugom 16,88% ($\lambda=1,01$) varijance čestica Upitnika percepcije rodne (ne)ravnopravnosti u sportu. Primjenom oblikovane rotacije s Kaiserovom normalizacijom potvrđena su dva teorijski pretpostavljena faktora. Sukladno očekivanjima, na jedan faktor grupirale su se čestice vezane uz uvjete treniranja (“Djevojke treniraju u jednako dobrim uvjetima kao i mladići.”; “Djevojke imaju jednako kvalitetnu opremu kao i mladići.”; “Djevojke treniraju u jednako dobrom terminu kao i mladići.”), dok su se na drugi faktor grupirale čestice koje se odnose na vrednovanje sportskog uspjeha (“Sportski uspjesi djevojaka cijene se jednako kao i sportski uspjesi mladića.”; “Za ista sportska postignuća ženske i muške ekipe dobivaju iste nagrade.”; “Natjecanja ženskih i muških ekipa jednako su zastupljena u medijima.”). Komunaliteti čestica nalaze se u rasponu od 0,66 do 0,74. Paralelne projekcije čestica koje dominantno saturiraju prvi faktor kreću se u rasponu od 0,82 do 0,87, a paralelne projekcije čestica koje dominantno saturiraju drugi faktor nalaze se u rasponu od 0,64 do 0,91. Paralelne projekcije čestica na nedominantni faktor kreću se u rasponu od 0,00 do

0,29. Na temelju utvrđene faktorske strukture, predlaže se da se rezultat sudionika na podljestvicama Uvjeti treniranja i Vrednovanje sportskog uspjeha izražava u obliku aritmetičke sredine rezultata na česticama koje dominantno saturiraju pripadajući faktor. Ukupan rezultat na Upitniku percepcije rodne (ne)ravnopravnosti u sportu izračunava se kao aritmetička sredina odgovora na svim česticama upitnika, pri čemu niži rezultat označava viši stupanj rodne neravnopravnosti. Na uzorku djevojaka, Cronbachov alpha koeficijent za podljestvicu Uvjeti treniranja iznosi 0,73, za podljestvicu Vrednovanje sportskog uspjeha 0,76 te 0,80 za ukupan rezultat na upitniku.

Rezultati provedenih analiza pokazuju da Upitnik izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama i Upitnik percepcije rodne (ne)ravnopravnosti u sportu imaju zadovoljavajuće metrijske karakteristike te ih je opravdano koristiti u ovom i budućim istraživanjima.

Sportaši i sportašice koji su sudjelovali u istraživanju odgovorili su na niz pitanja o demografskim karakteristikama te obilježjima sportskog iskustva (početak bavljenja sportom, dužina treniranja i razina sportskih natjecanja na kojima sudjeluju).

REZULTATI

Statistička obrada podataka izvršena je u programima R (verzija 4.0) i SPSS (verzija 25).

Izloženost negativnim stereotipima prema sportašicama

Analizom distribucije rezultata na pojedinim podljestvicama, utvrđeno je da sve distribucije statistički značajno odstupaju od normalne raspodjele, stoga su u nastavku korištene metode neparametrijske statistike. U skladu s očekivanjem, rezultati analize rodnih razlika u izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama pokazuju da su, u odnosu na svoje muške kolege, mlade sportašice statistički značajno češće čule komentare prema kojima sportske aktivnosti nisu namijenjene djevojkama te komentare koji upućuju na manju atraktivnost, odnosno manju vrijednost sporta u kojem sudjeluju djevojke (Tablica 1).

Tablica 1. Deskriptivni pokazatelji i analiza rodnih razlika na podljestvicama Upitnika izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama

	Mladići			Djevojke			Mann-Whitney U-test	z-vrijednost
	Mdn	R _{min-max}	Mrang	Mdn	R _{min-max}	Mrang		
Sport nije namijenjen djevojkama.	1,33	0 - 3	241,31	1,67	0 - 3	273,94	28188,00	-2,500*
Ženski sport nije atraktivan.	0,67	0 - 3	240,90	1,00	0 - 3	272,24	28111,00	-2,421*

* $p < 0,05$

Prema dobivenim rezultatima, 94,5% rukometaša i 95,6% rukometašica susrelo se s nekim od spomenutih oblika negativnih stereotipa prema sportašicama. Detaljna analiza stupnja u kojem su mladi sportaši i sportašice izloženi negativnim stereotipima prema sportašicama prikazana je u Tablici 2. Sudionici istraživanja najčešće su se susreli sa stavom prema kojem su neki sportovi pregrubi za djevojke. Spomenutu je tvrdnju čulo 87,4% rukometaša i 84,5% rukometašica. Nadalje, većina sudionika čula je da su neki sportovi preteški za djevojke (81,9% mladića i 82,3% djevojaka), odnosno da su djevojke preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu (61,8% mladića i 65,1% djevojaka). Stavove koji upućuju na to da su nastupi ženskih ekipa dosadni čulo je 62,6% mladića i 58,9% djevojaka, a značajan broj mladića (47,2%) i djevojaka (58,6%) čuo je da ženski sport nema svoju publiku. Svaka druga djevojka i više od 40% mladića čuli su da “ženski” sport nije *pravi* sport.

U svrhu sveukupne usporedbe mladića i djevojaka s obzirom na učestalost u kojoj su izloženi različitim oblicima stereotipa prema sportašicama provedena je neparametrijska multivarijatna analiza varijance (Oja, 2010) koja se temelji na unutarnje-standardiziranim prostornim rangovima (multivarijatni ekvivalent Mann-Whitney U testu), korištenjem metode permutacije s 1000 simulacija promjena predznaka. Analiza je napravljena korištenjem R paketa “MNM” (Nordhausen, Mottonen i Oja, 2018). Neparametrijskom multivarijatnom analizom varijance nije utvrđena statistički značajna razlika između mladića i djevojaka s obzirom na ukupnu izloženost različitim oblicima stereotipa prema sportašicama (Hotellingov $Q_2 = 107.05$, $p = 0.686$). Analizom razlika u učestalosti u kojoj su mladići i djevojke izloženi pojedinom negativnom stereotipu prema sportašicama, utvrđeno je da mlade sportašice statistički značajno češće čuju da su djevojke preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu. U odnosu na sportaše, mlade sportašice statistički značajno češće u svojoj okolini čuju komentare o tome da sport u kojem sudjeluju

djevojke nema svoju publiku, odnosno da sport u kojem sudjeluju djevojke nije *pravi* sport. Stereotipima koji podrazumijevaju da su neki sportovi preteški ili pregrubi za djevojke te stavu prema kojem su nastupi ženskih ekipa dosadni podjednako su izloženi mladići i djevojke (Tablica 2).

Tablica 2. Izloženost negativnim stereotipima prema sportašicama i sportu u kojem sudjeluju djevojke

Odgovor na pitanje:	Mladići % (n)					Djevojke % (n)					Mann-Whitney U-test	z-vrijednost
	<i>Mdn</i> (<i>R</i> _{min-max})	Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	<i>Mdn</i> (<i>R</i> _{min-max})	Nikada	Rijetko	Ponekad	Često		
Koliko često ste čuli navedenu tvrdnju?												
Djevojke su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	1,00 (0-3)	38,2 (109)	34,7 (99)	23,9 (68)	3,2 (9)	1,00 (0-3)	34,9 (81)	19,8 (46)	25,0 (58)	20,3 (47)	27195.00	-3.634***
Neki sportovi su preteški za djevojke.	2,00 (0-3)	18,1 (52)	23,7 (68)	35,2 (101)	23,0 (66)	2,00 (0-3)	17,7 (41)	20,7 (48)	32,8 (76)	28,9 (67)	31414.00	-1.149
Neki sportovi su pregrubi za djevojke.	2,00 (0-3)	12,6 (36)	22,1 (63)	38,9 (111)	26,3 (75)	2,00 (0-3)	15,5 (36)	15,1 (35)	35,3 (82)	34,1 (79)	30888.00	-1.346
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	1,00 (0-3)	37,4 (107)	28,0 (80)	18,5 (53)	16,1 (46)	1,00 (0-3)	41,1 (95)	25,5 (59)	18,6 (43)	14,7 (34)	31878.00	-0.717
Ženski sport nema svoju publiku.	0,00 (0-3)	52,8 (149)	26,6 (75)	14,9 (42)	5,7 (16)	1,00 (0-3)	41,4 (96)	21,6 (50)	17,7 (41)	19,4 (45)	26572.00	-3.925**
Ženski sport nije "pravi" sport.	0,00 (0-3)	59,4 (170)	24,5 (70)	11,5 (33)	4,5 (13)	0,50 (0-3)	50,0 (115)	25,7 (59)	14,8 (34)	9,6 (22)	29040.00	-2.536*

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Doživljaj rodne neravnopravnosti ovisno o stupnju izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama

Nadalje, zanimalo nas je razlikuju li se djevojke koje su u manjem i one koje su u većem stupnju izložene negativnim stereotipima prema sportašicama u doživljaju rodne neravnopravnosti s obzirom na uvjete treniranja i vrednovanje sportskog uspjeha mladih rukometaša i rukometašica u njihovom sportskom klubu. Kako bi dobili odgovor na to pitanje, sportašice smo prema ukupnom rezultatu ostvarenom na Upitniku izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama podijelili u dvije skupine. Prvoj skupini (skupina niže izloženosti) pripadaju djevojke koje negativne stereotipe o sportašicama nisu čule nikada ili su ih čule rijetko (vrijednost ukupnog rezultata < 2,00), dok drugoj skupini (skupina više izloženosti) pripadaju djevojke koje negativne stereotipe o sportašicama čuju povremeno ili često (vrijednost ukupnog rezultata $\geq 2,00$). Analiza razlika u doživljaju rodne neravnopravnosti između ovih dviju skupina prikazana je u Tablici 3.

Tablica 3. Deskriptivni pokazatelji i analiza rodnih razlika u percepciji rodne ravnopravnosti kod mladih rukometašica koje su u većem ili manjem stupnju izložene negativnim stereotipima prema sportašicama

	Niža izloženost stereotipima				Viša izloženost stereotipima				Mann-Whitney U-test	z-vrijednost
	N	Mdn	$R_{min-max}$	Mrang	N	Mdn	$R_{min-max}$	Mrang		
Uvjeti treniranja	163	4,33	1,00 – 5,00	121,21	61	3,67	1,67 – 5,00	89,21	3551,00	-3,321 ***
Vrednovanje sportskog uspjeha	161	3,33	1,00 – 5,00	120,17	60	2,83	1,00 – 5,00	86,39	3353,50	-3,508 ***
Ukupan rezultat	161	3,67	1,33 – 5,00	121,03	60	3,25	1,50 – 5,00	84,09	3215,50	-3,826 ***

*** $p \leq 0,001$

Prema rezultatima prikazanim u Tablici 3, djevojke koje su u većoj mjeri izložene negativnim stereotipima prema sportašicama statistički značajno češće izvješćuju o neravnopravnom položaju mladića i djevojaka koji treniraju rukomet u njihovom klubu.

RASPRAVA

Kvantitativno istraživanje stupnja u kojem su mladići i djevojke koji se bave "muškim" sportom izloženi negativnim stereotipima prema sportašicama te ispitivanje razlika u doživljaju rodne neravnopravnosti u sportu ovisno o stupnju izloženosti negativnim stereotipima, prvo je istraživanje ovog tipa u Hrvatskoj. Dobiveni rezultati pokazuju da su mladi rukometaši i rukometašice učestalo izloženi negativnim stereotipima prema sportašicama. Osim spomenutoga, djevojke koje su u većoj mjeri izložene negativnim stereotipima prema sportašicama češće navode da u njihovom klubu mladići i djevojke ne treniraju u jednakim uvjetima te da se uspjeh sportaša i sportašica različito vrednuje. U posljednjih desetak godina, niz globalnih mjera poduzetih s ciljem većeg uključivanja djevojaka u sport doveo je do značajnog porasta u broju sportašica (Europska komisija, 2014). Zagovornici jednakih mogućnosti za uključivanje mladića i djevojaka u sportske aktivnosti nadali su se da će povećanje broja sportašica biti praćeno promjenom u socijalnoj percepciji djevojaka i žena koja se bave sportom (Ross i Shinew, 2008). No, empirijski nalazi pokazuju da se optimistična predviđanja nisu ostvarila (McCallister i dr., 2003; Rayburn i dr., 2015; Scheadler i Wagstaff, 2018), što potvrđuju i rezultati našeg istraživanja.

U skladu s očekivanjem, sportašice se statistički značajno češće susreću sa stereotipom koji podrazumijeva da sport nije aktivnost namijenjena djevojkama te sa stereotipom prema kojem sport u kojem sudjeluju žene nije atraktivan. Iako su stereotipne tvrdnje češće upućene djevojkama, negativnim stereotipima prema sportašicama izloženi su sportaši obaju spolova o čemu govori podatak da se s negativnim stereotipima tog tipa susrelo 94,5% rukometaša i 95,6% rukometašica koji su sudjelovali u istraživanju. Mladi sportaši i sportašice najčešće su izloženi stereotipima prema kojima su neki sportovi pregrubi ili preteški za djevojke. Dobiveni rezultati u skladu su s empirijskim nalazima koji upućuju na to da su stereotipi o muškim i ženskim sportovima duboko ukorijenjeni u suvremenom društvu (Koivula, 2001; Pfister, 2010). Rezultati istraživanja pokazuju da do internalizacije stava o sportskim aktivnostima koje su namijenjene snažnim dječacima (npr. nogomet, košarka, bejzbol) i sportskim aktivnostima koje su namijenjene nježnim djevojčicama (npr. preskakanje užeta, balet, gimnastika) dolazi već u nižim razredima osnovne škole (McCallister i dr., 2003). S obzirom na to da rukomet pripada kategoriji grubljih, tzv. "muških" sportova, čini se opravdanim pretpostaviti da se kod dijela mladih rukometašica koje su učestalo izložene tim stereotipima pojavljuje konflikt između želje za sudjelovanjem u sportu i želje za prihvaćanjem od strane vršnjaka, što se u literaturi navodi kao jedan od rodno specifičnih razloga zbog kojeg djevojke češće odustaju od sporta (Cockburn i Clarke, 2002; Slater i Tiggemann, 2010).

U skladu s navedenim, u zaključku istraživanja o razlozima zbog kojih kod djevojka u adolescenciji naglo opada interes za sport, autori ističu važnost poduzimanja mjera s ciljem promjene percepcije prema kojoj djevojke koje se bave sportskim aktivnostima nisu ženstvene i nisu “cool” (Slater i Tiggemann, 2010).

Vrijednosti koje se promiču u sportskom okruženju odražavaju tradicionalno maskuline karakteristike poput kompetitivnosti, dominantnosti, agresivnosti i nezavisnosti koje su u suprotnosti s obilježjima koja se tradicionalno pripisuju ženskoj rodnoj ulozi (Ross i Shinew, 2008; Wellard, 2002). Stoga, ne iznenađuje podatak koji pokazuje da se većina mladih rukometaša i rukometašica susrela sa stereotipom prema kojem su djevojke preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu. Taj stav podrazumijeva da, osim tjelesnih predispozicija, djevojke posjeduju i određene psihološke karakteristike koje ih priječe u tome da ostvare značajna sportska postignuća. Dobiveni rezultati u skladu su s rezultatima istraživanja u kojima je utvrđeno da se vjerovanje o većoj osjetljivosti, odnosno većoj emocionalnosti žena često navodi kao jedan od razloga kojim se opravdava podzastupljenost žena na pozicijama koje zahtijevaju visoku razinu izvedbe u stresnim i/ili zahtjevnim okolnostima (Lutz, 1990). Međutim, iako je riječ o vrlo zastupljenom stavu, istraživanja u kojima su se ispitivale rodne razlike u obilježjima emocionalnog reagiranja nisu dovela do jednoznačnih nalaza koji podupiru opravdanost takvog vjerovanja (Barrett i Bliss-Moreau, 2009). Naime, vjerovanje o većoj emocionalnosti žena dijelom se pojavljuje kao posljedica različitog načina tumačenja uzroka u osnovi emocionalnog reagiranja muškaraca i žena (Barrett i Bliss-Moreau, 2009), pri čemu se emocionalne reakcije muškaraca češće atribuiraju situacijskim činiteljima (npr. “on ima loš dan”), dok se emocionalne reakcije žena češće pripisuju dispozicijskim činiteljima (npr. “ona burno reagira”). Nadalje, utvrđeno je i da se obilježja internalne atribucije emocionalnih reakcija od strane promatrača bitno razlikuju ovisno o tome pojavljuje li se određena emocionalna reakcija kod muškarca ili kod žene. U prilog navedenome govori i podatak da se plakanje kod žena u pravilu smatra pokazateljem slabosti i bespomoćnosti, dok se plakanje muškarca u maskulinom okruženju poput kompetitivnog sporta nerijetko tumači kao iskaz snage i hrabrosti (MacArthur, 2019).

U ranijim istraživanjima utvrđeno je da popularnost, važnost i atraktivnost određenog sporta umnogome ovisi o tome sudjeluju li u sportskoj aktivnosti mladići ili djevojke (Lebel i Danylchuk, 2009; Rayburn i dr., 2015). To potvrđuju i rezultati našeg istraživanja koji pokazuju da se većina mladih rukometaša i rukometašica susrela sa stavom prema kojem je sport u kojem sudjeluju žene dosadan. U odnosu na mladiće, djevojke se češće susreću s komentarima o tome da “ženski” sport nema svoju publiku, a posebno zabrinjava podatak koji pokazuje da je svaka druga mlada sportašica izložena stavu prema kojem “ženski” sport nije *pravi* sport. Sche-

adler i Wagstaff (2018) upozoravaju na to da podzastupljenost prijenosa sportskih natjecanja ženskih ekipa te način na koji mediji prenose informacije o sportskom uspjehu djevojaka imaju veliku ulogu u oblikovanju i održavaju negativnih stereotipa prema sportašicama. U skladu sa spomenutim, sudionici istraživanja kojeg su proveli Lebel i Danylchuk (2009), "ženski" sport procijenili su sporijim i manje uzbudljivim u odnosu na "muški" sport, pri čemu je utvrđeno da sudionici imaju minimalno iskustvo s praćenjem "ženskog" sporta koje se svodi na rijetke televizijske prijenose sportskih natjecanja u kojima sudjeluju sportašice. Osim toga što se sportašicama posvećuje znatno manje medijskog prostora, sportski uspjeh žena se u medijskim izvještajima nerijetko podređuje njihovom tjelesnom izgledu ili se o njemu izvještava u kontekstu različitih događaja iz privatnog života sportašica, čime se umanjuje važnost i narušava vrijednost njihova sportskog postignuća (Schneider i Wagstaff, 2018).

Konačno, ispitali smo razlikuju li se mlade rukometašice koje su u različitim stupnju izložene negativnim stereotipima prema sportašicama u percepciji rodne neravnopravnosti između mladića i djevojaka koji treniraju rukomet u njihovom sportskom klubu. Na temelju istraživanja percepcije negativnih rodni stereotipa i doživljaja rodne neravnopravnosti u sportu, Rayburn i suradnici (2015) zaključuju kako je u kontekstu visoke zastupljenosti negativnih stereotipa prema sportašicama te negativne percepcije sportskih aktivnosti u kojima sudjeluju djevojke, iluzorno očekivati ravnopravno uvažavanje mladića i djevojaka koji se bave sportom. U prilog tomu govore i rezultati našeg istraživanja koji pokazuju da djevojke koje se u svojoj okolini češće susreću s negativnim stereotipima prema sportašicama statistički značajno češće navode da sportaši i sportašice u njihovom klubu ne treniraju u jednakim uvjetima te da se njihov uspjeh ne vrednuje na isti način.

Prije donošenja zaključaka temeljem dobivenih rezultata, važno je imati na umu da je istraživanje provedeno na uzorku sudionika/ca timskog sporta koji se, u kontekstu rodni stereotipa, smatra "muškim" sportom (Guillet i dr., 2006), stoga bi u budućim istraživanjima u uzorak trebalo uključiti sportaše i sportašice koji/e se bave različitim timskim i individualnim sportovima. Daljnje metodološko ograničenje proizlazi iz korištenog nacrt istraživanja koji ne omogućuje donošenje zaključaka o uzročno-posljedičnom odnosu. Longitudinalni nacrt istraživanja u okviru kojeg bi se, u kontekstu motivacije za uključivanje u sport i namjere odustajanja od sporta, povezanost negativni stereotipa prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u sportu analizirala u više točaka mjerenja omogućio bi bolji uvid u obilježja odnosa između izučavanih konstrukata. Nadalje, s ciljem što boljeg razumijevanja socijalni činitelja koji su povezani s motivacijom za uključivanje u sport te s ustrajnošću u sudjelovanju u sportskim aktivnostima, u budućim istraživanjima trebalo bi zasebno ispitati obilježja i učestalost negativni stereotipa pre-

ma sportašicama u kontekstu različitih agensa socijalizacije (npr. roditelji, treneri, nastavnici, vršnjaci, mediji i dr.). Konačno, kvantitativne empirijske nalaze važno je nadopuniti podacima kvalitativnih istraživanja koji omogućuju neposredniji uvid u specifična obilježja rodnih stereotipa i doživljaja rodne neravnopravnosti kod sportaša i sportašica u Hrvatskoj.

No, unatoč metodološkim ograničenjima provedenog istraživanja, dobiveni rezultati nedvojbeno upućuju na potrebu za djelovanjem s ciljem promjene negativnih stereotipa prema sportašicama te osiguravanja ravnopravnog statusa mladića i djevojaka koji sudjeluju u sportskim aktivnostima. Rezultati istraživanja pokazuju da se negativni učinci stereotipa smanjuju uz prisutnost pozitivnog modela (McIntyre, Paulson i Lord, 2003), stoga je važno na adekvatan način priznati i vrednovati postignuća i sportske uspjehe sportašica u svim sportovima, a naročito u onima koji pripadaju kategoriji tzv. “muških” sportova, što pridonosi relativizaciji stava o rodno prikladnim sportovima (Meier, 2015). Nadležno ministarstvo, sportski klubovi i savezi trebali bi posebnu pozornost posvetiti tomu da se sportske aktivnosti u kojima sudjeluju djeca i adolescenti odvijaju u ozračju koje ne podržava rodno uvjetovane stereotipe i diskriminaciju. Konačno, tiskani i elektronički mediji koji u velikoj mjeri pridonose oblikovanju negativnih stereotipa prema sportašicama (Trolan, 2013) trebali bi snažnije obvezati svoje djelatnike na poštovanje nacionalnog zakonodavstva i međunarodnih dokumenata o nediskriminirajućem načinu prikazivanja žena i muškaraca u medijima.

ZAKLJUČAK

Prema saznanju autorica, riječ je o prvom istraživanju u kojem je na uzorku mladih sportaša i sportašica iz cijele Hrvatske utvrđen stupanj izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama te obilježja odnosa između percepcije rodnih stereotipa i doživljaja rodne neravnopravnosti u sportu. Znanstveni doprinos rada ponajprije se očituje u boljem razumijevanju specifičnih psihosocijalnih činitelja kojima su izložene djevojke koje se u Hrvatskoj bave tradicionalno “muškim” sportom. Rezultati istraživanja pokazuju da se većina mladih rukometaša i rukometašica susrela s negativnim stereotipima prema sportašicama. Sukladno očekivanjima, mlade sportašice su statistički značajno češće izložene stavu prema kojem sport nije aktivnost namijenjena djevojkama, odnosno stavu koji podrazumijeva da sport u kojem sudjeluju žene nije atraktivan. Osim toga, djevojke koje se češće susreću s negativnim stereotipima prema sportašicama statistički značajno češće navode da mladići i djevojke u njihovom klubu ne treniraju u jednakim uvjetima te da se njihov uspjeh ne cijeni na jednaki način. Drugim riječima, iako je sudjelovanje u sportu vrlo važno za njihovo tjelesno i psihičko zdravlje (Eime i dr., 2013; Hills i dr., 2007),

socijalna okolina djevojkama često ne pruža adekvatnu podršku za sudjelovanje u sportskim aktivnostima. Štoviše, rezultati istraživanja pokazuju da se značajan broj djevojaka sportom bavi unatoč tomu što su izložene negativnim stereotipima prema sportašicama te unatoč tomu što mladići i djevojke u njihovu sportskom klubu nemaju ravnopravan status.

Najnoviji podaci sustava za praćenje zdravstvenih ponašanja djece i adolescenata (Inchley i dr., 2020) pokazuju da u Hrvatskoj prevalencija tjelesne neaktivnosti kod djevojaka adolescentne dobi iznosi čak 87%. Najčešća objašnjenja za izrazito visoku prevalenciju neaktivnosti u toj skupini jesu ulazak u pubertet, nedostatak interesa za sportske aktivnosti te selekcija uslijed koje samo najbolji pojedinci ostaju u sustavu sporta (Jurakić i Pedišić, 2012). Međutim, rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju da je trend rjeđeg uključivanja i češćeg odustajanja od sporta kod djevojaka važno promatrati i u kontekstu negativnih rodni stereotipa i doživljaja rodne neravnopravnosti u sportu. U skladu s navedenim, u okviru javnozdravstvenih kampanja koje se provode s ciljem povećanja razine tjelesne aktivnosti kod djevojaka, posebnu je pozornost potrebno posvetiti suzbijanju rodni stereotipa i rodne diskriminacije u sportu. Također, s obzirom na to da se stereotipi vezani uz sport pojavljuju u ranoj dobi (Colley i dr., 2005), u okviru javnozdravstvenih kampanja važno je promicati pravo djece na izbor različitih sportskih aktivnosti te aktivno poticati oblikovanje stava prema kojem je sport podjednako namijenjen i mladićima i djevojkama.

FINANCIJSKA POTPORA

Istraživanje je provedeno u sklopu projekta "Ravnopravnost spolova u rukometu mladih" financiranog od strane Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske (ev. br. PRS-11-03/19-01) i Hrvatskoga rukometnog saveza.

LITERATURA

- Ajduković M i Kolesarić V (ur.) (2003). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži: Vijeće za djecu Vlade RH.
- Alfano CM, Klesges RC, Murray DM, Beech BM i McClanahan BS (2002). History of Sport Participation in Relation to Obesity and Related Health Behaviors in Women, *Preventive Medicine*, 34 (1): 82-89. <https://doi.org/10.1006/pmed.2001.0963>

- Bailey R (2006). Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes, *Journal of School Health*, 76 (8): 397-401. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2006.00132.x>
- Barrett LF i Bliss-Moreau E (2009). She's Emotional. He's Having a Bad Day: Attributional Explanations for Emotion Stereotypes, *Emotion*, 9 (5): 649-658. <https://doi.org/10.1037/a0016821>
- Bartoluci S i Baršić M (2020). Još si i lijepa i igraš nogomet?": rodna (ne)ravnopravnost i nogomet/futsal, *Studia ethnologica Croatica*, 32 (1): 97-126. <https://doi.org/10.17234/SEC.32.8>
- Beets MW i Pitetti KH (2005). Contribution of Physical Education and Sport to Health-Related Fitness in High School Students, *Journal of School Health*, 75 (1): 25-30. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2005.tb00005.x>
- Bevan N, Drummond C, Abery L, Elliott S, Pennesi JL, Prichard I, Lewis LK i Drummond M (2020). More Opportunities, Same Challenges: Adolescent Girls in Sports That Are Traditionally Constructed as Masculine, *Sport, Education and Society*. Elektronička objava prije tiska, 13. travnja. <https://doi.org/10.1080/13573322.2020.1768525>
- Biddle SJH, Atkin AJ, Cavill N i Foster C (2011). Correlates of Physical Activity in Youth: A Review of Quantitative Systematic Reviews, *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4: 25-49. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2010.548528>
- Boiché J, Plaza M, Chalabaev A, Guillet-Descas E i Sarrazin P (2014). Social Antecedents and Consequences of Gender-Sport Stereotypes During Adolescence, *Psychology of Women Quarterly*, 38 (2): 259-274. <https://doi.org/10.1177/0361684313505844>
- Chalabaev A, Sarrazin P, Stone J i Cury F (2008). Do Achievement Goals Mediate Stereotype Threat?: An Investigation on Females' Soccer Performance, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 30 (2): 143-158. <https://doi.org/10.1123/jsep.30.2.143>
- Chalabaev A, Sarrazin P, Trouilloud D i Jussim L (2009). Can Sex-Undifferentiated Teacher Expectations Mask an Influence of Sex Stereotypes? Alternative Forms of Sex Bias in Teacher Expectations, *Journal of Applied Social Psychology*, 39 (10): 2469-2498. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2009.00534.x>
- Chalabaev A, Sarrazin P, Fontayne P, Boiché J i Clément-Guillotin C (2013). The Influence of Sex Stereotypes and Gender Roles on Participation and Performance in Sport and Exercise: Review and Future Directions, *Psychology of Sport and Exercise*, 14 (2): 136-144. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2012.10.005>
- Cockburn C i Clarke G (2002). "Everybody's Looking at You!": Girls Negotiating the "Femininity Deficit" They Incur in Physical Education, *Women's Studies International Forum*, 25 (6): 651-665. [https://doi.org/10.1016/S0277-5395\(02\)00351-5](https://doi.org/10.1016/S0277-5395(02)00351-5)
- Colley A, Berman E i Van Millingen L (2005). Age and Gender Differences in Young People's Perceptions of Sport Participants, *Journal of Applied Social Psychology*, 35 (7): 1440-1454. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2005.tb02178.x>
- Cundiff JL i Vescio TK (2016). Gender Stereotypes Influence How People Explain Gender Disparities in the Workplace, *Sex Roles*, 75 (3): 126-138. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0593-2>
- Eagly AH i Karau SJ (2002). Role Congruity Theory of Prejudice Toward Female Leaders, *Psychological Review*, 109 (3): 73–598. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.109.3.573>
- Eccles JS (1983). Expectancies, Values and Academic Behaviors. U: Spence JT (ur.). *Achievement and Achievement Motives*. San Francisco: W. H. Freeman, 75-121.

- Eime RM, Young JA, Harvey JT, Charity MJ i Payne WR (2013). A Systematic Review of the Psychological and Social Benefits of Participation in Sport for Children and Adolescents: Informing Development of a Conceptual Model of Health Through Sport, *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10 (98): 1-21. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-98>
- Europska komisija (2007). *White Paper on Sport*. Brussels: Europska komisija. https://www.aop.pt/upload/tb_content/320160419151552/35716314642829/whitepaperfullen.pdf (16. travnja 2021.)
- Europska komisija (2014). *Gender Equality in Sport: Proposal for Strategic Actions 2014–2020*. Brussels: Europska komisija.
- Fredricks JA i Eccles JS (2005). Family Socialization, Gender, and Sport Motivation and Involvement, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 27 (1): 3–31. <https://doi.org/10.1123/JSEP.27.1.3>
- Guillet E, Sarrazin P, Fontayne P i Brustad RJ (2006). Understanding Female Sport Attrition in a Stereotypical Male Sport Within the Framework of Eccles's Expectancy-Value Model, *Psychology of Women Quarterly*, 30 (4): 358-368. <https://doi.10.1111/j.1471-6402.2006.00311.x>
- Halbert C (1997). Tough Enough and Woman Enough: Stereotypes, Discrimination, and Impression Management Among Women Professional Boxers, *Journal of Sport and Social Issues*, 21 (1): 7-36. <https://doi.org/10.1177/019372397021001002>
- Hardin M i Greer JD (2009). The Influence of Gender-Role Socialization, Media Use and Sports Participation on Perceptions of Gender-Appropriate Sports, *Journal of Sport Behavior*, 32 (2): 207-226.
- Hills AP, King NA i Armstrong TP (2007). The Contribution of Physical Activity and Sedentary Behaviours to the Growth and Development of Children and Adolescents, *Sports medicine*, 37 (6): 533-545. <https://doi.10.2165/00007256-200737060-00006>
- Hively K i El-Alayli A (2014). "You Throw Like a Girl": The Effect of Stereotype Threat on Women's Athletic Performance and Gender Stereotypes, *Psychology of Sport and Exercise*, 15 (1): 48-55. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.09.001>
- Inchley J, Currie D, Budisavljevic S, Torsheim T, Jåstad A, Cosma A, Kelly C, Arnarsson AM i Samdal O (ur.) (2020). *Spotlight on Adolescent Health and Well-Being. Findings From the 2017/2018 Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Survey in Europe and Canada. International Report. Volume 2. Key data*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Jewett R, Sabiston CM, Brunet J, O'Loughlin EK, Scarapicchia T i O'Loughlin J (2014). School Sport Participation During Adolescence and Mental Health in Early Adulthood, *Journal of Adolescent Health*, 55 (5): 640-644. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.04.018>
- Jones A i Greer J (2011). You Don't Look Like an Athlete: The Effects of Feminine Appearance on Audience Perceptions of Female Athletes and Women's Sports, *Journal of Sport Behavior*, 34 (4): 358–377.
- Jurakić D i Pedišić Ž (2012). Prevalence of Insufficient Physical Activity in Children and Adolescents, *Paediatrica Croatica*, 56 (4): 321-326.
- Kane MJ, LaVoi NM i Fink JS (2013). Exploring Elite Female Athletes' Interpretations of Sport Media Images: A Window Into the Construction of Social Identity and "Selling Sex" in Women's Sports, *Communication & Sport*, 1 (3): 269-298. <https://doi.org/10.1177/2167479512473585>

- Kauer KJ i Krane V (2006). "Scary Dykes" and "Feminine Queens": Stereotypes and Female Collegiate Athletes, *Women in Sport & Physical Activity Journal*, 15 (1): 42-55. <https://doi.org/10.1123/wspaj.15.1.42>
- Kjønniksen L, Anderssen N i Wold B (2009). Organized Youth Sport as a Predictor of Physical Activity in Adulthood, *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 19 (5): 646-654. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2008.00850.x>
- Knisel E, Opitz S, Wossmann M i Keteihuf K (2009). Sport Motivation and Physical Activity of Students in Three European Schools, *International Journal of Physical Education*, 46 (2): 40-53.
- Koivula N (2001). Perceived Characteristics of Sports Categorized as Gender-Neutral, Feminine and Masculine, *Journal of Sport Behavior*, 24 (4): 377–393.
- Lebel K i Danylchuk K (2009). Generation Y's Perceptions of Women's Sport in the Media, *International Journal of Sport Communication*, 2 (2): 146-163. <https://doi.org/10.1123/IJSC.2.2.146>
- Leyens JP, Yzerbyt V i Schadron G (1994). *Stereotypes and Social Cognition*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Lutz CA (1990). Engendered Emotion: Gender, Power and the Rhetoric of Emotional Control in American Discourse. U: Lutz C i Abu-Lughod L (ur.). *Language and the Politics of Emotion: Studies in Emotion and Social Interaction*. Cambridge, England: Cambridge University Press, 69–91.
- MacArthur HJ (2019). Beliefs About Emotion Are Tied to Beliefs About Gender: The Case of Men's Crying in Competitive Sports, *Frontiers in Psychology*, 10: 2765. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02765>
- McCallister SG, Blinde EM i Phillips JM (2003). Prospects for Change in a New Millennium: Gender Beliefs of Young Girls in Sport and Physical Activity, *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 12 (2): 83–109. <https://doi.org/10.1123/wspaj.12.2.83>
- McIntyre RB, Paulson RM i Lord CG (2003). Alleviating Women's Mathematics Stereotype Threat Through Salience of Group Achievements, *Journal of Experimental Social Psychology*, 39: 83-90. [https://doi.org/10.1016/S0022-1031\(02\)00513-9](https://doi.org/10.1016/S0022-1031(02)00513-9)
- McMahon EM, Corcoran P, O'Regan G, Keeley H, Cannon M, Carli V, Wasserman C, Hadlaczky G, Sarchiapone M, Apter A, Balazs J, Balint M, Bobes J, Brunner R, Cozman D, Haring C, Iosue M, Kaess M, Kahn JP, Nemes B, Podlogar T, Poštuvan V, Sáiz P, Sisask M, Tubiana A, Värnik P, Hoven CW, Wasserman DJ (2017). Physical Activity in European Adolescents and Associations With Anxiety, Depression and Well-Being, *European Child & Adolescent Psychiatry*, 26 (1): 111-122. <https://doi.org/10.1007/s00787-016-0875-9>
- Meier M (2015). The Value of Female Sporting Role Models, *Sport in Society*, 18 (8): 968–982. <https://doi.org/10.1080/17430437.2014.997581>
- Nordhausen K, Mottonen J i Oja H (2018). Package 'MNM': Multivariate Nonparametric Methods. An Approach Based on Spatial Signs and Ranks, verzija 1.0-3. <https://cran.r-project.org/web/packages/MNM/MNM.pdf> (10. studenog 2020.)
- Oja H (2010). *Multivariate Nonparametric Methods with R: An Approach Based on Spatial Signs and Ranks*. New York, USA: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0468-3>
- Pfister G (2010). Women in Sport - Gender Relations and Future Perspectives, *Sport in Society, Cultures, Commerce, Media, Politics*, 13 (2): 234-248. <https://doi.org/10.1080/17430430903522954>

- Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2013). *Izvešće o radu za 2012. godinu*. Zagreb: Republika Hrvatska Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
- Rakovac M, Pedisic Z, Pranic S, Greblo Z i Hodak D (2013). Sociodemographic and Lifestyle Correlates of Health-Related Quality of Life in Croatian University Students, *Applied Research in Quality of Life*, 8 (4): 493-509. <https://doi.org/10.1007/s11482-012-9203-9>
- Rayburn B, Chen S i Phillips C (2015). Female College Athletes' Perceptions on Gender Stereotypes and Discrimination in Collegiate Athletics, *International Journal of Business and Social Sciences*, 6 (5): 28-36.
- Ring-Dimitriou S, Krustrup P, Coelho-E-Silva MJ, Mota J, Seabra A, Rego C, Mazur A, Vlachopapadopoulou E, Caroli M, Frelut ML, Erhardt E, Forslund A, Boyland E, Weghuber D i Thivel D. (2019). Could Sport Be Part of Pediatric Obesity Prevention and Treatment? Expert Conclusions From the 28th European Childhood Obesity Group Congress, *Journal of Sport and Health Science*, 8 (4): 350-352. <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2019.01.007>
- Rodriguez-Ayllon M, Cadenas-Sánchez C, Estévez-López F, Muñoz NE, Mora-Gonzalez J, Migueles JH, Molina-García P, Henriksson H, Mena-Molina A, Martínez-Vizcaíno V, Catena A, Löf M, Erickson KI, Lubans DR, Ortega FB i Esteban-Cornejo I (2019). Role of Physical Activity and Sedentary Behavior in the Mental Health of Preschoolers, Children and Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis, *Sports Medicine*, 49 (9): 1383-1410. <https://doi.org/10.1007/s40279-019-01099-5>
- Ross SR i Shinew KJ (2008). Perspectives of Women College Athletes on Sport and Gender, *Sex roles*, 58 (1-2): 40-57. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9275-4>
- Scheidler T i Wagstaff A (2018). Exposure to Women's Sports: Changing Attitudes Toward Female Athletes, *The Sport Journal*, 19: 1-17.
- Schmader T, Johns M i Forbes C (2008). An Integrated Process Model of Stereotype Threat Effects on Performance, *Psychological Review*, 115 (2): 336-356. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.115.2.336>
- Schmalz DL i Davison KK (2006). Differences in Physical Self-Concept Among Preadolescents Who Participate in Gender-Typed and Cross-Gendered Sports, *Journal of Sport Behavior*, 29 (4): 335-352.
- Slater A i Tiggemann M (2010). "Uncool to Do Sport": A Focus Group Study of Adolescent Girls' Reasons for Withdrawing From Physical Activity, *Psychology of Sport and Exercise*, 11 (6): 619-626. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2010.07.006>
- Slater A i Tiggemann M (2011). Gender Differences in Adolescent Sport Participation, Teasing, Self-Objectification and Body Image Concerns, *Journal of Adolescence*, 34 (3): 455-463. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.06.007>
- Središnji državni ured za šport (2019). *Nacionalni program športa 2019. – 2026. godine*. Zagreb: Središnji državni ured za šport Republike Hrvatske.
- Taliaferro LA, Rienzo BA, Miller MD, Pigg Jr RM i Dodd VJ (2008). High School Youth and Suicide Risk: Exploring Protection Afforded Through Physical Activity and Sport Participation, *Journal of School Health*, 78 (10): 545-553. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2008.00342.x>
- Trolan EJ (2013). The Impact of the Media on Gender Inequality Within Sport, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 91: 215-227. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.420>
- Wellard I (2002). Men, Sport, Body Performance and the Maintenance of 'Exclusive Masculinity', *Leisure Studies*, 21 (3/4): 235-248. <https://doi.org/10.1080/0261436022000030641>

“Women’s Sports is Not a Real Sports”: Negative Stereotypes about Sportswomen and the Experience of Gender Inequality in Handball in Croatia

Zrinka GREBLO JURAKIĆ <https://orcid.org/0000-0001-7149-9951>

Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia
zgreblo@hrstud.hr

Višnja LJUBIČIĆ <https://orcid.org/0000-0002-3598-237X>

Croatian Ombudswoman for Gender Equality
ravnopravnost@prs.hr

Lidija BOJIĆ-ĆAČIĆ <https://orcid.org/0000-0001-5949-6002>

Croatian Handball Federation
lidija@hrs.hr

ABSTRACT

The main aim of the study was to determine how often young handball players encountered negative stereotypes towards sportswomen. In addition, we examined whether young sportswomen who were differentially exposed to those stereotypes differed in their perception of gender inequality regarding training conditions and sporting achievement appraisal of boys and girls in their sports clubs. The study involved 522 handball players (289 boys and 233 girls) whose ages ranged from 14 to 17 years ($M = 14.75$; $SD = 0.96$). The results showed that 94.5 % of boys and 95.6 % of girls who participated in the study have heard negative stereotypes towards sportswomen and/or the sports in which they participate. Young sportswomen were more often exposed to the attitudes according to which sports activities are not suitable for girls ($U = 28188.00$, $p < 0.05$) as well as to the attitudes implying that women’s sports are not attractive ($U = 28111.00$, $p < 0.05$). Furthermore, girls who were more often exposed to negative stereotypes towards sportswomen more frequently reported that boys and girls in their club trained in unequal conditions ($U = 3551.000$, $p < 0.001$) and that their sports achievements were not valued equally ($U = 3353.500$, $p < 0.001$). The obtained results indicate the need to undertake measures to combat the negative stereotypes towards sportswomen and enable equal training conditions and equal sports achievements evaluation for boys and girls who participate in sports.

Key words: sports, gender stereotypes, gender inequality, Croatia